

Типові помилки в усному мовленні студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів

У статті розкрито типові помилки в усному мовленні студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів, причини їх виникнення. Матеріали статті базуються на даних, отриманих у результаті аналізу мовлення студентів на державних іспитах.

Ключові слова: граматична компетенція, лексична компетенція, типові помилки, фонетична компетенція.

Постановка проблеми. Інтегроване навчання іноземних мов посідає головну роль у навчально-виховному процесі філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Таке навчання передбачає імпліцитне навчання граматики і фонетики, тобто здобуття знань про мовні форми відбувається природно і неусвідомлено [3]. Формуванню іншомовної компетенції приділяють значну увагу, тоді як мовні компетенції (лексична, граматична, фонетична) відіграють допоміжну роль у цьому процесі [2].

На сучасному етапі немає даних, які б підтвердили результативність такого підходу до навчання англійського мовлення на філологічних факультетах вищих навчальних закладів. Проте спостереження за мовленням студентів та його аналіз під час навчання та у ході складання іспитів вказує на значну кількість типових мовленнєвих помилок (приєднуємося до думки В.Г.Касарової, що мовленнєві помилки – це будь-які випадки відхилення від існуючих мовних норм [1]), через які мовлення студентів можна охарактеризувати як помилкове або навіть "брудне".

Метою статті є аналіз типових помилок у мовленні іноземною мовою студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів, причини виникнення порушень і відхилень.

Виклад основного матеріалу. Для вирішення зазначених питань було здійснено спостереження за відповідями студентів IV курсу – майбутніх учителів англійської мови – на державних екзаменах одного з ВНЗ України та аналіз їхнього мовлення. Вважаємо, що державний екзамен є кінцевим результатом процесу формування мовної і мовленнєвої компетенції студентів філологічних спеціальностей ВНЗ. Вивчення та аналіз відповідей студентів уможливили визначення показників рівня компетентності (навченості) студентів з різних дисциплін, що наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники рівня навченості студентів з різних дисциплін

Назва державного екзамену	Бали	%	Коефіцієнт навченості з дисципліни
"Практика усного та писемного мовлення"	278	79,42	0,79
"Філологічні дисципліни"	254	72,28	0,72
"Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах"	277	79,14	0,79

Отже, студенти досягли рівня навченості (0,70) за всіма дисциплінами; дещо вищим є показник з дисциплін "Практика усного та писемного мовлення" та "Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах" – 0,79.

Спостереження за відповідями студентів та аналіз їхнього мовлення показав, що студенти достатньо володіють мовленнєвими засобами і словниковим запасом з тим, щоб

¹ Моспан Н.В. (2012). Типові помилки в усному мовленні студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. *Народний вісник. Науково-методичний електронний журнал*, 18. https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/18/statti/mospan.htm

висловитися з певних тем. Вони усвідомлено використовують набір найчастіше вживаних зворотів і моделей, що асоціюються з найбільш передбачуваними ситуаціями; проте, водночас, систематично припускаються елементарних помилок, а саме: у мовленні студентів наявна значна кількість фонетичних, граматичних і лексичних помилок. Це дає підставу стверджувати, що у студентів іншомовна комунікативна компетенція достатньо сформована, тоді як мовна компетенція має низький рівень розвитку.

Таблиця 2

Кількісні показники мовних помилок

Фонетичні		Граматичні		Лексичні	
Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
64	45,40	60	42,55	17	12,05
Загальна сума помилок –141					

З таблиці видно, що у мовленні студентів переважають фонетичні помилки, що свідчить про недостатню сформованість професійно-фонетичної компетенції студентів. Ретельний аналіз англійського мовлення студентів дозволив визначити типові помилки з фонетичної, граматичної та лексичної компетенції. У таблицях 3 та 4 узагальнюємо певні види фонетичних помилок у мовленні випускників ВНЗ.

Таблиця 3

Вимова студентами фонологічних термінів (фонетичні помилки)

Неправильний наголос		
synonym /sɪˈnɒ:nɪm/	exclamatory /ˈɛkskleɪmətri/	syn'tax /sɪn'tɑ:ks/
metaphor /məˈtɑ:θɔ:/	syntagma /ˈsɪntɑ:gma:/	phonemes /ˈfɒ:ni:mz/
metaphor /mə'tɑ:θə/	nominative /nə'mɪnɑ:tɪv/	effect /ə'fekt/
origin /ɔ'ndʒɪn/	discourse /dɪs'kɔ:s/	sonorant /ˈsɒ:nɔrənt/
morpheme /ˈmɔ:θɪm/	constitutive /ˈkɒ:nstɪtjʊtɪv/	component /ˈkɒmpɒnənt/
Некоректна вимова		
stem /ˈsti:m/	paradigm /ˈpærədɪgm/	bilingual /ˈbɪlɪŋgwəl/
finite /ˈfɪnɪt/ verb	morpheme /mɔ:'θemək/	component /ˈkɒmpɒnənt/
idioms /ˈaɪdɪəmz/,	rhythm /ˈrɪ:m/	genitive /ˈdʒenɪtɪv/
predicate /ˈpredɪ'keɪt/	terminology /ˈtɜrɪnɒ:lədʒɪ/	process /ˈprɒsɪs/

Вимова студентами лексичних одиниць

Неправильний наголос		
Hotel /'hɔ:tel/	'computer /'kɔ:mpjətə/	crystals /kris'tɑ:lz/
unit /jʊ'nɪt/	kilometer /kɪlə'mɪtə/	severe /'sɪvɪə/
horizontal /'hɔ:nzɔntəl/	'private /prɪ'va:t/	develop /devə'ləʊp/
Некоректна вимова		
vitamin /'vɪtəmɪn/	accept /ə'sept/	nearby /'nɪəbi/
material /mə'tɪəriəl/	service /'sɜ:vɪs/	astronaut /'ɔ:stɹɒnɔ:t/
opposite /'ɒpəzɪt/	communicative /kə'mju:nɪkətɪv/	think /'sɪŋk/
per cent /pɜ:ʃent/	signals /'sɪgnəlz/	automatic /'ɔ:tə'mætɪk/
answer /'ɑ:nsvə/	author /'ɔ:sɔ:/	European /'eʊrəpiən/
hamburger /'gɑ:mbrʊgə/	satellite /sətə'lɪt/	recently /'ri:ntli/
horizontal /'gɔnzɔntəl/	lasting /'læstɪŋ/	century /'sentəri/

Спостереження та аналіз мовлення студентів дає можливість виділити найтипівіші фонетичні помилки.

- Неправильна вимова студентами широковживаних лексичних одиниць і фонологічних термінів:
process, percent замість звука /s/ вимовляють рідний звук /ц/;
think замість міжзубного звука /θ/ вимовляють звук /s/;
automatic замість монофтонга /ɔ:/ вимовляють дифтонг /aʊ/;
develop замість нейтрального звука /ə / вимовляють дифтонг /ɔʊ/;
phonetics, phoneme замість дифтонга /ɔʊ/ вимовляють монофтонг /ɔ/;
predicate замість короткого монофтонга /ɪ/ вимовляють дифтонг /eɪ/;
flood замість короткого монофтонга /ʌ/ вимовляють довгий монофтонг /u:/.

У вимові таких слів спостерігається повна інтерференція рідної мови:

service /'sɜ:vɪs/, *private* /prɪ'va:t/, *horizontal* /'gɔnzɔntəl/.

- Неправильний наголос:

Hotel /'hɔ:tel/, *unit* /jʊ'nɪt/, *component* /'kɔmpɒnənt/, *sonorant* /'sɔ:nɒrənt/ , *computer* /'kɔ:mpjətə/, *crystal* /kris'tɑ:l/, *kilometer* /kɪlə'mɪtə/, *phoneme* /'fɔ:ni:m/ , *private* /prɪ'va:t/, *develop* /devə'ləʊp/ та ін.

- Пом'ягшення кінцевих приголосних.

- Відсутність редуції (порушення слабких форм вимови) у службових частинах мови в ненаголошеній позиції:

But /bət/, *was* /wɔ:z/, *into* /ɪntə/, *of* /ɒf/ тощо.

- Неправильне ритміко-інтонаційне оформлення висловлювань.

- Беземоційне мовлення.

- Монотонне читання.

Отже, можемо стверджувати, що фонетична компетенція у студентів-бакалаврів сформована на низькому рівні. Вважаємо, що причини цього явища полягають у недостатньо розробленій методиці формування фонетичної компетенції у студентів в умовах інтегрованого навчання ІМ у ВНЗ. Приєднуємося до твердження Н.Ф.Бориско [2], яка вважає, що систематичність фонетичних помилок зумовлена такими чинниками:

- невдало проведеними вступним фонетичним курсом або практичними заняттями з фонетики;
- відсутністю якісних НМК з інтегрованим навчанням фонетики;

- відсутністю чіткого визначення фонетичної помилки;
- відсутністю чітких меж толерантності викладача до фонетичних помилок студентів;
- званням викладача до фонетичних помилок студентів і відсутність коригувальних реакцій.

На нашу думку, до цього переліку варто додати ще таке:

- гіпертрофована увага викладача до навчання читання та письма;
- відсутність вправ для виправлення фонетичних помилок;
- недостатня кількість аудиторних годин для занять із практичної фонетики.

У результаті спостереження за мовленням студентів було визначено також граматичні помилки.

Таблиця 5

Використання студентами граматичних структур і видо-часових форм дієслів у мовленні

Граматичні структури і видо-часові форми дієслів	Помилкове використання
"to be" in Present Simple	It's consists of, it's influence very much, it's mean, it's make, it's consist from, it's make the meaning This text (story) \emptyset about..., It \emptyset the name of, morpheme \emptyset narrow in meaning
"to have" in Present Simple (negative)	We haven't any information, I haven't any opportunity, I haven't time, It hasn't any intonation
Present Simple (3-rd person singular)	which help \emptyset ..., which make \emptyset ..., which give \emptyset ..., which define \emptyset ... It express \emptyset , conjunction help \emptyset , a person have , economy contain \emptyset , syntax indicate \emptyset , morpheme create \emptyset , one depend \emptyset on other, it contain \emptyset , it stay \emptyset , stress indicate \emptyset , it have , syntax study \emptyset ...
Present Simple	They includes, we doesn't have, parts of speech has ...
Like / dislike	... like to playing, I like read...
Much/many, little/a few	There are many interesting music, little hours, English contain many from language...
"Some"	I want to find some job, ... some person..., some festival, In some text, in some construction, in some poem, we have some sound, some other type of meaning...
"the" with personal names	the Kyiv, the Peter
Comparison	More narrow, more wide, more easy, more bigger, more better, more soft
Modal Verbs	We can to take, they should to study... It could belongs...
Passive Voice	Language \emptyset divided into, words \emptyset used for, it \emptyset played an important role, verb \emptyset built in, ...which \emptyset realized by..., language \emptyset realized through, \emptyset widely used by, morphemes \emptyset use in language... The letter was wrote...
There is /are	A beautiful picture stands on a table.
Adverbs	He behaved bad , she felt bad
Phrasal verb	...Verb depend from , It depend of , ...had influence at the language, ...enter into this company
Simple Sentence	Verb it is a weak..., phoneme it is a group of..., noun it means, noun it is..., sound it is...

\emptyset – індикатор відсутності певного граматичного явища

Спостереження та аналіз мовлення студентів дає можливість визначити наявні найтипівші граматичні помилки:

1. This **text** (story) **about** – відсутність дієслова "to be" у подібних реченнях.

2. **like** to playing, I **like** read – неправильне вживання форми дієслова у подібних граматичних конструкціях.

3. ...who study, It **don't** have, it **have**, It depend..., school **have**..., vocabulary **have** – вживання неправильної форми дієслова в Present Simple.

4. I **haven't** any opportunity, I **haven't** time, It **hasn't** any intonation – помилкове утворення негативної форми дієслова "have" в Present Simple.

5. There **are many** interesting music, **little** hours – помилкове вживання *much/many*, *little/a few* зі злічувальними та незлічувальними іменниками.

6. I want to find **some** job, ... **some** person..., **some** festival – помилкове використання "some" у значенні "якийсь" замість артикля "a".

7. **the** Kyiv – неправильне використання артикля перед власними назвами.

8. I **don't** do **nothing** – використання двох індикаторів негативності в негативному реченні (інтерференція рідної мови).

9. He behaved **bad** – неправильне використання прикметника замість прислівника "badly".

10. It depend of – помилкове використання граматичної конструкції.

11. A beautiful picture stands on a table – дослівний переклад рідного речення (повна інтерференція рідної мови).

12. Використання висловлювань в Past Simple замість Present Perfect. Повне незрозуміння видо-часової форми та значення Present Perfect.

На основі одержаних даних можна стверджувати, що граматична компетенція у студентів-бакалаврів також сформована на низькому рівні. Вважаємо, що причини цього насамперед полягають у недостатньо розробленій методиці формування граматичної компетенції студентів філологічних спеціальностей в умовах інтегрованого навчання ІМ у ВНЗ та відсутності методики виправлення граматичних помилок.

Аналізуючи причини низького рівня сформованості граматичної компетенції студентів, вважаємо, що систематичність граматичних помилок у мовленні зумовлена такими чинниками:

- невдало проведеними практичними заняттями із граматики;
- відсутністю якісних НМК з інтегрованим навчанням граматики;
- використанням застарілих підручників з граматики, які не містять мовленнєвих вправ для формування граматичної компетенції;
- відсутністю чіткого визначення граматичної помилки;
- ігноруванням викладачем граматичних помилок у мовленні студентів;
- звиканням викладача до граматичних помилок студентів і відсутністю коригувальних реакцій;
- звиканням студентів до відсутності коригувальних реакцій викладача щодо їхніх граматичних помилок;
- відсутністю вправ для виправлення граматичних помилок.

У ході експерименту було також проаналізовано та узагальнено лексичні помилки в мовленні студентів-бакалаврів, які є такими:

1. Помилкове використання лексичних одиниць у певному контексті:

Conquer замість *competitor* у значенні "конкурент";

permit замість *let* у значенні "дозволяти";

look in dictionary замість *consult the dictionary* у значенні "користуватися словником";

employee замість *employer* у значенні "роботодавець";

difficult замість *different* у значенні "різний" і навпаки;

decide the problem замість *solve the problem* у значенні "вирішувати проблеми" та ін.

2. Неправильне словоутворення:

uncomplete замість *incomplete*.

3. Некоректне тлумачення слів:

Goods, *engine*, *dust*, *agency*, *amount*, *rubber* тощо.

4. Неправильне тлумачення словосполучень:

To accept job, *to launch the shuttle*, *a public school*, *rain forests* тощо.

Систематичність таких лексичних помилок зумовлена тими ж причинами, що призводять до виникнення фонетичних і граматичних помилок.

Таким чином, в усному мовленні студентів наявна значна кількість типових мовленнєвих помилок, що призводить до порушення студентами усталених мовних норм. Оскільки однотипні порушення зустрічаються у мовленні різних студентів і повторюються систематично, відповідно їхня поява пов'язана з об'єктивними закономірностями, які полягають, на нашу думку, у такому:
– недостатньо розробленій методиці формування мовної компетенції в умовах інтегрованого навчання ІМ на філологічних факультетах ВНЗ:

- нерозробленості методики виправлення помилок у мовленні студентів;
- відсутності якісних НМК з інтегрованим навчанням фонетики, граматики та лексики.

Визначені недоліки спричиняють звикання студентів до відсутності коригувальних реакцій викладача на їхні помилки в усному мовленні, що формує сталі навички некоректного використання мовного матеріалу в усному мовленні студентів.

Висновки із представленого дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Аналіз мовлення студентів, типових мовленнєвих помилок і причин їх сприяють подальшому теоретичному і практичному дослідженню цієї проблеми, зокрема розроблення технології корекції фонетичних, граматичних і лексичних помилок з урахуванням умов інтегрованого навчання англійської мови на філологічних факультетах ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Касарова, В.Г. Речевые ошибки иностранных студентов и их причины / В.Г. Касарова // Гуманитарные науки. – Вып. 21. – М., 2003. – С. 118-123.
2. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції. Курс лекцій : навч.-метод. посібник / Бігіч О.Б., Бориско Н.Ф. та ін. / за ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2011. – 344 с.
3. Ellis, N. (Hrsg). Implicit and Explicit Learning of Languages / Ellis N. / London : Academic Press, 1994. – 599 p.

Моспан, Н.В. Типичные ошибки в устной речи студентов филологических специальностей высших учебных заведений

В статье представлены типичные ошибки в устной речи студентов филологических специальностей высших учебных заведений, причины их возникновения. Материалы статьи базируются на данных, полученных в результате анализа речи студентов на государственных экзаменах.

Ключевые слова: грамматическая компетенция, лексическая компетенция, типичные ошибки, фонетическая компетенция.

Mospan, N.V. Typical Mistakes in Oral Speech of Students in Linguistic Universities

The article focuses on the typical mistakes in oral speech of students in linguistic universities and the reasons of their appearance. The article is based on the analysis of the students' results at the final exams.

Key words: competence in grammar, competence in vocabulary, competence in phonetics, typical mistakes.